

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду, од 8. јула 2016. године, формирана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације Ма Милице Јевтић “Грађанско и професионално новинарство у медијима у Србији“ у саставу: проф. др Неда Тодоровић, редовна професорка Факултета политичких наука Универзитета у Београду, проф. Др Владимир Баровић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду и проф. др Раде Вељановски, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала рад и подноси Наставно-научном већу следећи

Реферат
о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Милица (Бранислав) Јевтић рођена је 08. јуна 1986. године у Ужицу, где је завршила Ужичку гимназију, а паралелно Средњу музичку школу „Стеван Мокрањац“ у Краљеву. Дипломирала је 2009. године на Факултету политичких наука у Београду, на смеру за Новинарство и комуникологију, одбранивши дипломски рад из ТВ новинарства на тему: Азил у Србији. Основне академске студије новинарства Милица Јевтић завршила је са просечном оценом 9,29.

Одмах по дипломирању (2009. године), уписује Мастер студије новинарства на Факултету политичких наука, а студије завршава у року од годину дана, одбранивши мастер тезу *Жанровске одлике насловних блокова у дневној штампи: Анализа дневних листова Блиц, Вечерње новости, Политика, Данас*. Мастер студије завршила је са просечном оценом 9,75.

Почетком 2011. године Милица Јевтић уписује Докторске студије Културе и медија на Факултету политичких наука Универзитета у Београду.

Током свих година постдипломских студија (од октобра 2009. године), Милица Јевтић ангажована је у настави на Факултету политичких наука, најпре као сарадница у настави на предметима Увод у новинарство и Теорија и техника новинарства (2009 - 2014.године), да би 2014. године била бирана у звање асистента за ужу научну област Медијске студије и новинарство.

Од 2009. до 2013. године била је сарадница међународне академске мреже Европска опсерваторија за новинарство.

Учествовала је на домаћим, регионалним и међународним конференцијама. О утицају грађанског новинарства на професионално извештавање, што ће касније бити и тема докторске дисертације, говорила је на међународној конференцији *The Eight Central and East-European Communication and Media Conference* (СЕЕСОМ) у Загребу (2015), као и на регионалној конференцији Вјеродостојност медија, такође одржаној у Загребу 2015. године. Професионалном новинарском етиком бавила се у оквиру научне конференције националног значаја, Индикатори професионалног/непрофесионалног понашања новинара и медија; Могућност за побољшање стања, одржаној на Факултету политичких наука, и са те конференције има рад објављен у истоименом научном зборнику.

Паралелно са академском каријером, Милица Јевтић стицала је готово деценијско професионално искуство на Јавном сервису, Радио-телевизији Србије, где је ангажована као новинарка и репортерка. Извештавала је са најважнијих домаћих и међународних догађаја за централне информативне емисије РТС-а (Дневник), за радио програм, а ангажована је и као новинарка актуелно-документарне емисије Око и Око магазин. Новинарску праксу стицала је као новинарка на Интернет порталу РТС-а, а током студирања праксу је стицала и у недељној штампи.

У области професионалног новинарства усавршавала се и на специјализованим обукама: за извештавање о мањинским групама (Сједињене Америчке Државе, 2014) у оквиру Програма Openworld, у организацији Америчког савета за међународно образовање и Стејт департмента, затим обукама за усвајање професионалних стандарда по принципима евовизијске мреже Editorial Workshop, Eurovision Academy (Београд, 2013). Усавршавала се и за извештавање о европској институционалној пракси и медијској регулативи у оквиру Регионалног програма за новинаре у организацији Европског центра за новинарство (Луксембург, 2013).

Милица Јевтић објавила је следеће научне радове:

- Јевтић, М. (2011), Жанровске одлике насловних блокова у дневној штампи, *Култура, Часопис за теорију и социологију културе и културну политику*. Тематски број Савремени журнализам, трендови, дилеме, и изазови, No 132, стр. 111-124

- Јевтић, М. (2015), Новинарска етика у извештавању о осетљивим темама: (Зло)употреба фотографије током мигрантске кризе 2015. године. *Индикатори професионалног / непрофесионалног понашања новинара и медија; Могућност за побољшање стања*, Факултет политичких наука Универзитета у Београду, стр. 171-191.

Кандидаткиња Милица Јевтић определила се за тему „Грађанско и професионално новинарство у медијима у Републици Србији“. Ова тема припада научном пољу Теорије и технике новинарства која је део наставног програма Факултета политичких наука, али се граничи и са другим дисциплинама које се баве медијима и новинарством. Докторска дисертација има 237 страница фонта 12, са уводним делом у коме је резиме на српском и енглеском језику. У наставку рада налазе се обавезни делови према Упутству за формирање репозиторијума докторских дисертација, Универзитета у Београду. Рад је подељен у шест поглавља после којих се налази списак коришћене литературе и осталих извора. Кандидаткиња је користила 125 јединица литературе и шест докумената. После списка литературе и докумената наведене су две групем прилога који говоре о емпијском истраживању које је кандидаткиња обавила.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања у овој докторској дисертацији је однос између грађанског и професионалног новинарства, односно корелација иницијативе коју грађани остварују у сфери јавног информисања и начина на који професионални, традиционални медији користе информације грађана као свој извор. Предмет истраживања обухвата медије у Србији, штампане, радио и телевизијске, а као пример грађанске партиципације у јавној сфери, узет је Твитер, као једна од савремених мрежа комуницирања која омогућава интеракцију грађанског и професионалног новинарства. Основно истраживачко питање на које је кандидаткиња желела да одговори у својој дисертацији је: у којој мери информације које грађани пласирају путем друштвених мрежа, пре свега Твитера, утичу на професионално извештавање, односно на који начин се професионални новинари односе према информацијама које се могу наћи на друштвеним мрежама? Предмет свог истраживања кандидаткиња посматра и кроз оквир отварања новинарских слобода и уопште слободе изражавања и информисања, посматраних као основна људска права и подржаних мерама регулације и саморегулације.

Циљ докторске дисертације је да истражи околности у којима се у Републици Србији догађа интеракција грађанских информативних иницијатива и медија, односно да ли постоји и колики је утицај комуникације на друштвеним мрежама на професионално новинарство. Кандидаткиња истражује обим и квалитет партиципативног, грађанског новинарства које се се у одређеним ситуацијама игнорише од традиционалних медија, али у неким околностима користи као иницијална информација, а у неким и више од тога. Циљ је, дакле, да се конкретним истраживањем утврди у којој мери и на које начине медији у Србији користе информативне изворе друштвених мрежа, пре свега Твитера.

С обзиром да се ради о појави новијег времена, која се у јавној сфери и медијском систему Србије јавља тек последњих година и с обзиром да ова проблематика није до сада у обимнијој мери научно и теоријски третирана, може се закључити да је идеја кандидаткиње Милице Јевтић потпуно оригинална и да има велики значај за развој науке, поготово дисциплина као што су: медијски систем, комуникологија, јавно мњење, теорија и техника новинарства, социологија медија и друге. Појава коју кандидаткиња истражује је у сталном развоју, промене се дешавају из дана у дан, па ово истраживање може да има

значајну практичну примену, поред тога што је веома важан допринос научној мисли уопште.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Прва хипотеза у овом раду гласи: *Степен утицаја грађанског новинарства на професионално новинарство у директној је вези са степеном медијске и политичке контроле усмерене ка професионалном новинарству.* Ову хипотезу кандидаткиња је доказала јер је утврдила да професионални медији углавном потежу за информацијама са друштвенијх мрежа у тренутку када других извора нема или су из извесних разлога затворени, па медији на другачији начин не могу да задовоље потребе и очекивања публике.

Друга хипотеза: *Већи степен медијске контроле подстиче грађанско новинарство, односно његов утицај на професионално новинарство расте што је политички притисак већи,* потврђена је доказима да се грађански активизам на друштвеним мрежама појачава када информације изостају због политичких притисака или недостатка жеље центара моћи да друштвени процеси буду транспарентни.

Према трећој хипотези: *Врста медија одређује степен пропустљивости информација са друштвених мрежа: јавни сервис је мање пропустљив него комерцијалне телевизије, квалитетна штампа мање него таблоидна.* Кандидаткиња је интервјуима са новинарима и уредницима медија потврдила исправност ове хипотезе, јер је доказала да се новинарско и уредничко особље у јавном сервису и квалитетној штампи одговорније односи према свим изворима информација па и онима са друштвених мрежа, односно Твитера, па сразмерно мање користи овај извор.

Четврту хипотезу кандидаткиња је дефинисала на следећи начин: *Контекст младих демократија и широке друштвене кризе (неадекватно регулисан и мањкав медијским систем) детерминише употребу информација добијених путем друштвених мрежа – од потпуног неповерења до њихове злоупотребе како би се потврдила зацртана уређивачка политика.* И ова хипотеза је доказана примерима по којима се друштвеним мрежама као изворима информација приступа у дијапазону од безрезервног повећа до

потпуног игнорисања, чиме је одређен и могући утицај на садржаје и поруке професионалних медија.

На претходну хипотезу надовезује се пета хипотеза која гласи: *Културни контекст у коме новинари послују (недостатак јавне дебате, дугогодишња фаворизација једносмерног начина комуницирања) утиче да новинари тек спорадично узимају у обзир ставове пласиране на мрежама.* И ова хипотеза је потврђена јер је истраживање пружило доказе да новинари и уредници о најважнијим догађајима и процесима радије сами прибављају информације, а у мањем броју случајева им информације са Твитера служе као полазни основ, као почетни потстицај за прикупљање чињеница.

Шеста хипотеза: *интеракција коју је требало друштвене мреже да унесу у професионално извештавање у негавном је односу са очекивањима технооптимиста – мреже су пре послужиле великим медијима да прошире свој опсег утицаја, него што су грађанима омогућиле партиципацију у професионалном извештавању.* Ова хипотеза је доказана истраживањем јер је потврђено да се догодио обрнут процес од оног који су очекивали поборници примене грађанског новинарства у професионалним медијима и коришћења информација са друштвених мрежа. Наиме, већи је утицај традиционалних медија који користе пласирање својих информација на друштвеним мрежама, на јавну сферу, него грађана који стављају одређене информације на те мреже, на пример на Твитер.

Кандидаткиња је, дакле, успела да истраживањем и анализом докаже све постављене хипотезе. Налази истраживања научно су потврдили хипотетичке претпоставке што је показано у целини дисертације, посебно у закључним разматрањима.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Као што је већ констатовано, докторска дисертација „Грађанско и професионално новинарство у медијима у Републици Србији“, има шест поглавља.

Прво поглавље *Увод*, најпре разматра актуелност проблема и објашњава истраживачки приступ. Кандидаткиња наводи мишљења теоретичара по којима се фактор технолошког утицаја на медије разлаже на два феномена: информатичку експлозију,

односно интернет и разлоге укорене у социо-економском развоју према којима су потребе друштва напредовале до тачке у којој традиционална интерпретативна функција новинарства више није потребна. Већ у овом делу кандидаткиња подсећа на теорије „технооптимизма“ и „техноскептицизма“ које различито виде учешће нових технологија у деловању медија и будућност новинарства под њиховим утицајем.

Други део *Истраживачки приступ, методологија и хипотезе* детаљније разрађује истраживачки приступ и методологију и наводи хипотезе од којих кандидаткиња полази у свом истраживању. У овом делу је садржано основно истраживачко питање које се односи на утицај друштвених мрежа, односно информација које грађани на њима пласирају, на професионални рад новинара и медија. Кандидаткиња се бави зависним, независним и посредујућим варијаблама, које ће бити обухваћене истраживањем.

Треће поглавље *Операционализација основних појмова*, теоријски објашњава кључне појмове који се односе на појаве чија се корелација анализира. Најпре се наводе теоријска објашњења професионалног новинарства, а затим даје друштвени и јавно-мнењски контекст грађанског новинарства. Кандидаткиња објашњава све аспекте грађанског, односно партиципативног новинарства, даје његову генезу и значење у досадашњем трајању тог појма. Затим се наводе узроци који супротстављају ова два тока информисања јавности и различити теоријски погледи на легитимност коришћења друштвених мрежа као извора традиционалних медија. У анализи се наглашава разлика у постојању стандарда, правила и одговорности у оквиру професионалног новинарства и изостанак овоих критеријума у ангажовању грађана као новинарских ентузијаста, односно аматера.

Четврто поглавље *Теоријски оквир*, је део у коме кандидаткиња опширно наводи различите теорије које се баве проблематиком грађанског, односно партиципативног новинарства и његовим односом према деловању традиционалних медија. Поменуте су и објашњене: теорије умрежавања и теорије лабавих веза; теорије социологије новинарства; теорије социјалног конструктивизма; технолошке теорије и технолошка детерминанта. У овом делу размотрене су опширније и већ поменуте теорије технооптимистичког приступа и њему супротстављеног приступа технолошког песимизма. Посебну пажњу кандидаткиња посвећује теорији партиципације грађана у професионалној новинарској рутини, наводећи све постојеће контроверзе у вези са могућим утицајем оваквог учешћа у

јавном информисању. Док једни теоретичари виде несумњиву корист од грађанског новинарства као изворишта информација други тврде да оно подрива монопол новинара на праксу и етику која одређује њихов професионални идентитет.

Пето поглавље *Анализа*, је практично средишњи део рада у коме су дати резултати емпиријског истраживања која је кандидаткиња обавила. Наведени су сви инструменти истраживања почев од упитника и структуре узорка до добијених резултата. Анализом су обухваћена 44 медија у Србији, од тога осам дневних листова, четири недељника, оба јавна сервиса, две новинске агенције, осам комерцијалних телевизија, пет комерцијалних и три радио станице цивилног сектора и десетак онлајн медија. Анкетом је обухваћено 129 новинара од чега једна трећина обавља и послове уредника. Број новинара одређен је према већ познатим рејтинзима појединих медија, при чему је највише анкетираних било из редова телевизијских новинара и уредника, затим из штампе, са интернет портала, из новинских агенција и из радио станица. У овом делу је конкретно истраживана употреба Твитера као једне од друштвених мрежа, кроз функције грађанског новинарства и улоге партиципаната: од оних који су сведоци одређених догађаја и појава до оних чије информације или сведожења служе као коректив професионалним медијима у њиховом извештавању. Кандидаткиња је посебно истражила личне ставове новинара професионалаца према употреби твитера, односно њиме посредованих информација, као и ставове медијских кућа као колективитета који су субјекти масовног комуницирања. Један од резултата оистраживања, посебно значајан за ову тему, јесте да су непредвидиве ситуације и догађаји, посебно занимљиви за релацију грађани – професионални медији, јер се партиципативно новинарство и грађански активизам у таквим тренунцима појачавају и често постају једни и пресудни извор и професионалним медијима. На крају овог дела, полазећи од претходно изложених теорија о технооптимизму и теноскептицизму, кандидаткиња наводи мишљења и примере употребе и злоупотребе друштвених мрежа, из чега произилази да утицај грађанског новинарства на професионално деловање медија, није једнообразан, да постоје примери конструктивне кооперативности, али и примери деструктивног понашања.

Шесто поглавље *Закључак*, садржи синтезу резултата добијених емпиријским истраживањем и теоријском анализом. У овом делу кандидаткиња се враћа на сваку од

хипотеза појединачно и изводи закључке који из истраживања произилазе, констаујући да су хипотезе потврђене.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Милице Јевтић “Грађанско и професионално новинарство у медијима у Србији“ је једно од првих истраживања на ову тему у нашој науци и теорији. Технолошка револуција, како се у теорији најчешће назива уплив нових технологија, интернета и дигитализације у медијску сферу, од свих земаља Европе и региона, најкасније је стигла у Србију. То кашњење одразило се и на теоријска промишљања феномена који су карактеристични за период прилагођавања медија новим условима и новим могућностима. Рад Милице Јевтић је у том смислу веома значајан јер се бави тематиком која није довољно истражена и у којој пракса предњачи пред теоријом, претећи да усмери даљи развој догађаја нежељеним правцем.

Иако наука на међународном плану већ садржи анализе утицаја друштвених мрежа и грађанског новинарства на професионалне медије, иако већ постоје теорије које на нов начин третирају медије и друге облике јавног комуницирања, а допринос редифиницији медија постаје све видљивији, све то није довољно да се на конкретном подручју у конкретним друштвено-историјским околностима сагледа могућа корелација грађанске партиципативности и деловања традиционалних медија. У овој дисертацији је учињен напор да се, уз искуства других, развијених подручја у којима је нова технологија раније продрла у домен јавног и масовног комуницирања, истраже конкретне околности у Србији. Анализа односа медијских професионалаца и медијских редакција према информацијама које се могу наћи на друштвеним мрежама, посебно на Твитеру, је веома користан конкретан допринос научним дисциплинама које се баве медијима: комунологији, теорији и техници новинарства, медијском систему, социологији медија и другим. Остварени резултати, поред научног доприноса, имају велику практичну вредност јер могу да подстакну размишљања о употреби нових извора информација, о демократизацији јавне сфере и ширењу простора слободе изражавања и информисања, а

истовремено допринесу смањивању нежељених ефеката, злоупотреба и манипулације у јавној сфери.

6. Закључак

Докторска дисертација Милице Јевтић “Грађанско и професионално новинарство у медијима у Србији“ доследно прати идеју, методологију, структуру и хипотезе наведене у одобреној пријави. По свом теоријском приступу као и истраживачком и аналитичком поступку и темељној аргументацији, дисертација представља оригинално научно дело, тим више јер неки аспекти ове теме до сада уопште нису теоријски истраживани у Србији. Кандидаткиња је показала да располаже како теоријским знањем тако и добрим познавањем медијске ситуације у Србији што је чини способном за теоријски рад и самосталну анализу феномена у медијској области. Посебан значај ове дисертације је у томе што она попуњава велику празнину у истраживањима која се односе на утицај нових технологија на медије и у оквиру тога и на утицај савременог феномена познатог као грађанско новинарство. Овај рад спада међу прве овакве радове у научној мисли Србије. Као једно од првих, обимних, свестраних истраживања овог феномена у свим његовим слојевима, дисертација ће помоћи будућим истраживачима који се интересују за исту или сличну проблематику.

Дисертација је написана јасним стилем, логичне структуре, са одговарајућим следом тематских поглавља и представља добру теоријску целину. Емпријски део је добро методолошки заснован и даје резултате који су проверљиви и научно релевантни. Кандидаткиња је користила велики број одговарајућих извора, како научних монографија и других радова, тако и интернет извора и једног броја међународних и националних докумената, који се односе на медијску сферу у целини.

На основу увида у дисертацију и осталих неопходних услова, Комисија сматра да су се стекли услови за јавну одбрану докторске дисертације Милице Јевтић “Грађанско и професионално новинарство у медијима у Србији“ и предлаже Наставно-научном већу

Факултета политичких наука, Универзитета у Београду, да усвоји овај реферат и омогући кандидаткињи јавну одбрану рада.

Београд, 11. 07. 2016.

Комисија:

Проф. др Неда Тодоровић

Проф. др Владимир Баровић

Проф. др Раде Вељановски
